

měnných ve vzájemné interakci; ta pak je řízena hodnotami, normami a souhlasem rozmanité interakce mezi produkcí, distribucí a spotřebou. Jiným příkladem sociálního subsystému je politická oblast, kde interakce probíhá mezi dvěma strukturálními komplexy, z nichž jeden rozhoduje a v druhém svá rozhodnutí uplatňuje.

Pro rozbor vztahů ekonomiky a sociálních subsystémů autor klade tyto otázky: 1. Jakou důležitost mají pro ekonomiku ideologie a kulturní hodnoty? 2. Jak je ekonomika politicky spjata se svým prostředím — pracujícími, vlastníky produkčních prostředků, vládou atd.? 3. Jaká je ekonomická významnost rodů a etnických skupin?

Odpovědi nelze získat bez specifických průzkumů, jejichž směr autor v dalším vytýčuje. Po rozboru sociální stratifikace a životního stylu obrací zřetel od vztahů mezi ekonomickými a mimoekonomickými proměnnými v rovině společnosti jakožto celku ke vztahům na mikroskopické rovině ekonomických procesů, které však uvažuje ze sociologického hlediska.

Pro rozbor zásahů sociologických proměnných do ekonomického rozvoje považuje autor za vhodný Nursův model „začarovaného kruhu“ rozvojových zemí.

Zhruba řečeno, strukturální diferenciaci v čase směřuje od původní mnohoúčelnosti k specializaci, a jako typický příklad autor uvádí přechod od domácí výroby k průmyslové. Je to proces, v němž jedna úloha nebo organizace se diferencuje do více úloh nebo organizací daleko efektivněji v nových podmínkách. Nové sociální jednotky jsou rozdílné ve své struktuře, ale vcelku jsou funkčním ekvivalentem původní jednotky.

Vliv náboženství na ekonomický rozvoj se velmi různí — někde je podnětem, jinde překážkou, ale podobně se projevují i různé formy nacionalismu. Obecně možno říci jen tolik, že náboženství se postupně sekularizuje a ostatní sféry se vymaňují z jeho vlivu.

Novým způsobem se za ekonomického rozvoje uplatňuje také integrační činitel. Jedním z průvodců postupující dělby práce (diferenciaci) je růst koordinace a těsnější interakce mezi osobami různých zájmů, a vývojový proces se stává kolbištěm mezi diferenciací a integrací, sjednocující diferencované skupiny na nové základně.

Podnětnou práci autora lze zhruba vystihnout asi takto:

Z analytických důvodů je možno sociální život rozdělit na různé „aspekty“ a studovat je odděleně. Oproti ekonomům, kteří sice svoje sféry studují také izolovaně, ekonomická sociologie si všímá interakcí mezi ekonomickými a mimoekonomickými aspekty. — Autor se o to pokusil následovně:

1. Systematicky porovnal ekonomiku a sociologii. Vymezil předměty a způsoby studia, styčné plochy, přerůstání jednoho pole v druhé a ukázal možnost jejich spojení.

2. Uvážil hlavní aspekty sociálního života jako subsystémy společnosti a uvedl, jak každý z nich ovlivňuje ekonomiku a jak je jí ovlivňován.

3. Ukázal, jak mimoekonomické proměnné ovlivňují produkci, distribuci a spotřebu.

4. Vymezil způsoby vzájemného ovlivňování ekonomických a mimoekonomických proměnných během období sociálních změn.

Tak lze zjistit, co již je známo a co ještě nikoli, a usměrňovat další výzkumy potřebným směrem.

B. P.

Man in Society

Doubleday & Company Inc., Garden City, New York 1964, s. 367.

Jde o jeden z dílů veliké, populární, bohatě ilustrované encyklopedie (The Doubleday Pictorial Library) s podtitulem *Patterns of Human Organization (Vzory lidské organizace)*. Na rozdíl od obvyklých encyklopedií není uspořádání tohoto úvodu do sociologie abecední, ale systematické. Tak v 9. kapitole spisu pojednává F. G. Bailey o právu, zvyku a mravnosti, přičemž celkem výstižně uvádí různé funkce práva — mj. má právo také určovat, ve kterých případech lze užít násilí k udržení dané společenské skladby. V závěrečné 16. kapitole se D. G. Mac R a e zabývá teoriemi o společnosti a podává nástin dějin sociologie. Marxovu teorii třídních bojů neuznává, současně se však domnívá, že jde o nejlepší příklad teorie, jež se stala skutekem tím, že jí masy uvěřily a podle ní jednaly („self-fulfilling“ kind of social theory, názor podobný myšlence zastávané chicagským filosofem Northropem), zatímco k výkladu počátků a konců stalinismu používá Paretovy teorie o koloběhu elit (s. 309). Některé obrázky jsou vhodně voleny, např. v kapitole o právu fotografie rehabilitace A. Dreyfuse z r. 1907, fotografie válečných nacistických zločinců před Norimberským soudem, anebo ve stati o sociologii obrázky K. Marxe, A. Comta, H. Spencera i Maxe Webera, označeného za největšího německého sociologa. Přílehlavá jsou však i jiná vyobrazení, např. různých forem iniciací (s. 76), různých společností bez státní organizace (s. 158) anebo únosu nevěsty australskými divochy (s. 325). Celkem je v knize na 800 fotografií, barevných i černých reprodukcí, diagramů a kreseb, z nichž většinu pořídil Hans Erni a jež jistě pomohou knize splnit její poslání. Snad i my se v dohledné době dočkáme takové ilustrované populární sociologie.

F. P.

Hospodářství a politika,

doslovně *Odzbrojení a rozvoj (Désarmement et développement)*, tvoří tematiku 28. čísla VII. svazku revue Tiers-Monde (říjen—prosinec 1966). Soubor je uveden poselstvím, jež napsal prof. Henri Laugier (Sorbonna) a jež vybízí vědce celého světa k boji proti vměšování do osudů cizích národů a proti dodávkám zbraní rozvojovým zemím, kterým je třeba poskytovat mírovou technickou pomoc. Laugier odsuzuje imperialismus, šovinismus, kolonialismus, nacionalismus a paternalismus.

V první stati *Odsouzení žít společně na planetě, jež se stala malou* zdůrazňuje Emile